

ניל"י

אכשלוּם פיינברג, האיש שמרחוק של זמן הוא נראה לנו ה"צירי" והרומנטי שבחבורה, האיש הצעיר שהיה אביה הרעיוני של החבורה — בעלי־הספר מגדירים אותו כמי שהיה, אולי, "הצבר" הראשון". לאמיתו של דבר, כל אותו גרעין פנימי, כל אותם צעירים וצעירות שנקבנו בשמותיהם, בני זכרון וראשון וחדרה ומטולה, היו בבחינת "צברים ראשונים". זה הצדהשווה הכולט ביותר שבהם, זו סגולתם המשותפת האפיינית ביותר. ראשונות זו היא שיחדה אותם והיא המשווה להם חן וקסם שובי־לב; ראשונות זו היא גם, מטבע הדברים, עילת אותו היעד־גיבוש הניכרת בהוויתם, במחשבתם, בעשייתם; היא המשווה משנה־הוד ל"העזה המדינית" שלהם, לגבורתם, להקרבתם, והיא גם המתרצת את מידת התמימות שהיתה בהם, את כשלונותיהם, את אולת־ידם הציבורית.

נסינות ההתארגנות הציבורית העצמאית שיזמו אחדים מאנשי החבורה, אם בימי השלטון העותומאני ("הנוטר", "הגדעונים") ואם בימי השלטון הבריטי ("בני בנימין"), קצרי־ימים היו, ובעצם נדונו מראש לכשלון נוכח עדיפותם הארגונית והאינטלקטואלית, המוסדית והרעיונית של "האחרים" — הציר־נים הרשמיים ואנשי הסתדרויות־הפועלים, בני העליה ה"שניה" וה"שלישית", על קנ־אותם הלוהטת, על הדחפים הקיבוציים, הפסי־כולוגיים וההיסטוריים שהניעום, על הכרת השליחות שפיעמתם, על זיקתם הקיצונית לקולקטיביות, לכיתתיות, להתארגנות ולאי־טריגה. כנגד כל אלה לא היה לכאורה בידם של אותם "צברים ראשונים" להעמיד אלא סגולות־אופי, אישיות, פטריוטיות בלתי־אמצ־"משוחררות" יותר, פטריוטיות בלתי־אמצ־עית, הרגש־עליונות של בני מיעוט "מע־רבי" נאור על רקעה של סביבה גיאוגרפית וחברתית רקובה ונהשלת, עם נופך של אצילות פיאורלית ("בוֹעִית") ו"שטארה" מזרחית ועם ליטוש של חינוך צרפתי — "חיצוני" אולי פחות ממה שנוטים הבריות לשער...

אף־על־פי־כן, מקום שאתה מוצא את חולשתם

אין לקבוע אל־נכון מה היה טיבה של ניל"י, או מה היה מספר הנמנים עליה בפרק־זמן אחד מסוים, ברור שלא היתה זו מפלגה אף לא "תנועה", כשם שלא היתה גוף המוציא ספרות תעמולתית ועוסק בהסברה, ולא קיימה ועידות וקונגרסים, לא ב"טריטוריה" ולא ב"אמיגרציה" — כלשון־המונחים של ה"ש־מאל" הרוסי מימי ראשית־המאה, כולל של־חתו הפלשתינאית־ה"ציוניסטית". אבל היא גם לא היתה רשת־ריגול, במוכן המקובל על שירותי־מודיעין בני־זמננו, ואין צריך לומר שלא היתה גוף צבאי, צכאי־למחצה או טרוריסטי — היא לא היתה "שורה" בשום הוראה מן ההוראות שניתנו בה במלה זו בארץ־ישראל המנדטורית.

ניל"י היתה תופעה, תופעה בלתי־מגובשת, חמקמקה, קשה מאד להגדרה — בלתי־ניתנת להגדרה על פי המושגים שגשגו בהכרתנו הציבורית. במידת־מה אמנם נבע חוסר־גיבוש זה מקוצר תופת בישולה ופעולתה של ניל"י ומטבעה של הפעילות שאותה הטילה על עצמה ולה התמסרה, כמו גם ממיעוט מספר אנשיה. אבל מנקודת־מבט מעמיקה קצת יותר, דומה שהדבר נובע מעצם קרקע־גידולה החברתית, הנפשית, האנושית.

לפי ההערכה המופלגת ביותר שנוקב הספר שלפנינו הקיפה ניל"י לא יותר מ־250 איש, כולל שכירים, מודיעים־לעת־מצוא ומסייעים חלקיים, אם בארץ־ישראל ואם במצרים. הגרעין הממשי לא מנה, כפי הנראה, יותר מששים־שלושה הריסרים, אף אם נכלול במספר זה את כל בני משפחת אהרנסון — החל באב הזקן וכלה בצעיר הבנים. הדמויות הכולטות שבחבורה, אלו שאותן אנו רואים לפנינו בעיני רוחנו מדי נזכור את השם "ניל"י, אפשר למנותן, כמדומה, באצבעות שתי הידיים: אהרן ואבשלום, שרה ורבקה, יוסף ונעמן, אלקסנדר ורפאל, רוני וראובן — ואף בתוך אלה יש אחדים שבכורח המסיבות לא מילאו תפקיד פעיל ביותר משך רוב תקופת קיומה של החבורה.

בחברה ה"ישובית", המשפחתית-האינטימית, של זמנם ודאי נראו אנשי ניל"י מוזרים ויוצאי-דופן למדי, אף כי היו גידולים אותנטיים ביותר של מקומם ושל זמנם. ממרחק השנים נראים הם לנו קרובים יותר ויותר, אף כי בהווי של ימינו-אנו ודאי היו מתבלטים בזרותם פייכמה. אכן, היטוב הקלסתר האישי של כל אחד מהם, וההוד הקדמוני הנסוך על קריאת-התגר שלהם, על הקרבתם-העצמית ועל אחרייתם, הם העתידיים, בחשבון אחרון, להפכם לאבות-דמות-וסמל בעולמה החוויתי של האומה, יחד עם גיבורי-היאשר-מעולם.

א. א.

שם אתה מוצא גם את גדולתם. כפי שמוכיחה ניל"י — הן כפרשה של העזה מדינית הן כחוויה הירוואית — ידעו האנשים הללו, או לפחות נציגיהם ה"טיפוסיים" ביותר, למלא בחוש מדיני-היסטורי את שחסר היה להם בפלאטפורמות, דיסקוסיות ורזולוציות, למלא בהרגשת-הלב את שחסר היה להם באידיאולוגיה מנוסחת, למלא במופת חייהם ומותם את שהחסירו במשנה סדורה.

* ניל"י — תולדותיה של העזה מדינית; העורך הראשי אליעזר ליבנה, חברי המערך — ד"ר יוסף נדבה, יורם אפרתי; הוצאת שוקן, תשכ"א; 408 עמ'.